

UOT:94.

**CƏNUBİ QAFQAZDA ETNİK VƏ SİYASİ MÜNAQİŞƏLƏR: REGION
GÜCLƏRİNİN VƏ TÜRKIYƏNİN MÖVQEYİ***t.ü.f.d., dosent Hüseyn Hüseynli**Bakı Dövlət Universiteti**Avropa və Amerika ölkələrinin yeni və müasir tarixi kafedrası***ORCID ID: 0000-0001-7954-0381**huseyn.huseynli@bsu.edu.az

Xülasə: Məqalədə regional münaqişəyə fərqli baxışlar və Rusiya, İran və Türkiyənin mövqeyi araşdırılıb. Regional münaqişələr müasir dövrün mühüm problemlərindən biridir və əsasən iki və ya bir neçə ölkənin maraqlarının birbaşa və ya dolayı yolla toqquşması nəticəsində yaranır. Bu münaqişələrin ortaya çıxmasında obyektiv və ya subyektiv xarakter daşıyan ziddiyyətlər mühüm rol oynayır. Hər hansı regional münaqişənin qarşısını almaq və ya onu sülh yolu ilə nizamlamaq üçün ilk növbədə münaqişənin meydana gəlmə səbəblərini və tarixi köklərini dəqiq müəyyənləşdirmək vacibdir. Sülh quruculuğunun uğurla həyata keçirilməsi üçün isə münaqişənin doğurduğu nəticələr ətraflı şəkildə təhlil edilməli və onların aradan qaldırılması istiqamətində effektiv tədbirlər görülməlidir. Bunun üçün də münaqişə anlayışının mahiyyətini düzgün başa düşmək lazımdır. Beləliklə, məqalədə münaqişə anlayışı, onun yaranması tarixi və baş vermə səbələri araşdırılmışdır. Bu suallara cavab tapmaq üçün müxtəlif nəzəriyyələr və fərqli baxışlar mövcuddur.

Açar sözlər: Cənubi Qafqaz, regional münaqişələr, Rusiya, İran, Türkiyə.

Ключевые слова: Южный Кавказ, региональные конфликты, Россия, Иран, Турция.

Keywords: South Caucasus, regional conflicts, Russia, Iran, Turkey.

Giriş. Münaqişə fenomeni haqqında baxışlar. Qaltunqa görə, münaqişə fenomeni üçbucağın bucaqları kimi bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə olan münasibət, davranış və vəziyyətdən ibarət üç elementdən meydana gəlir. Lakin bu konseptual yanaşma müxtəlif səviyyələrdə baş verə biləcək münaqişələri müəyyənləşdirəcək xüsusiyyətə malik olmasına baxmayaraq, münaqişənin baş verə biləcək fenomen olduğu reallığını nəzərə almır və beləliklə də əhatəli bir münaqişə tərfi verməkdə yetərsiz qalır [1, s.118].

Peter Vollensteenə görə isə, münaqişənin tərkibində hərəkət, fikir ayrılığı və tərəflərdən ibarət olan üç element var. Buna görə, “münaqişə, mövcud məhdud resurslar toplusuna eyni anda sahib olmaq üçün ən azı iki aktorun mübarizəyə girdiyi ictimai vəziyyət” kimi müəyyən edilir. Bu tərifdəki “mübarizə” sözü tərəflərin məqsədlərinə çatmaq üçün istifadə etdikləri ən sülhpərvər hərəkətdən tutmuş ən radikal proses olan müharibəyə qədər bütün üsulları əhatə edir [2, s.16].

Svanstrom və Vayssman isə iddia edirlər ki, münaqişə çox vaxt davranış və münasibətlərdən daha çox qavrayışlarla və bu qavrayışların tərəfləri münasibətlərdən asılıdır. Tərəflərin razılaşdığı gəlidiyi bir çox ümumi məsələlərin mövcudluğu neqativ qavrayışda vacib deyil. Münaqişənin səbəbi olan amil münasibətlərin asanlıqla düşməncəsinə çevrilməsinə səbəb ola bilər. Qavrayışların bu dərəcədə əhəmiyyətli olması səbəbindən Svanstrom və Vayssman Vollensteen tərəfindən irəli sürülmüş münaqişə tərfini yenidən nəzərdən keçirmişlər. Bu tərifə görə, münaqişə "iki və ya daha çox tərəf arasında hər hansı bir məsələdə qavrayışa əsaslanan mövqe fərqliliklərini" xarakterizə edir [3, s.5-6].

Araşdırmalar göstərir ki, etnik, dini və mədəni kimliklərlə üst-üstə düşən bərabərsizliklər münaqişə ehtimalını artırır. Çox vaxt bərabərsizlik, kənarlaşdırma və

marjinalaşdırma bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə olaraq yadlaşmanı sürətləndirir. Münaqişələrin yaranmasına və ya böyüməsinə etnik, siyasi, sosial-iqtisadi, ekoloji və resurs amilləri təsir edə bilər. Bu münaqişə ocaqlarından biri də Cənubi Qafqaz regionudur.

Əsas hissə. Belə ki, Cənubi Qafqaz hazırda sülhə və əminamanlığa mane olan siyasi münaqişələr və hərbi qarşıdurmaların məkanıdır. Bu münaqişələr hər nə qədər “dondurulmuş” və bölgə “dondurulmuş münaqişə zonası” kimi xarakterizə olunsada, 2008-ci ilin avqustunda Gürcüstan və Rusiya arasında Cənubi Osetiya bölgəsi üzərində baş vermiş “beş günlük” müharibə, eləcə də 2020-ci ildə Azərbaycan və Ermənistan arasında Dağlıq Qarabağda olan “44 günlük” müharibə, bölgədəki həssas vəziyyətin və münaqişələrin asanlıqla qarşıdurmaya çevrilə biləcəyinin göstəricisidir. Üstəlik, Cənubi Qafqazın iki əsas dövləti Azərbaycan və Ermənistan arasında hələ də diplomatik münasibətlər mövcud deyil. Buna görə də, bölgədə təhlükəsizliyin təmin olunması, sülh və sabitliyin bərqərar edilməsi üçün səylərin göstərilməsi son dərəcə vacibdir. Çünki Cənubi Qafqaz təkcə Rusiyanın cənub sərhədinə bitişik deyil, həm də Xəzər vasitəsilə dənizlərə çıxış üçün əvəzedilməz keçid nöqtəsidir. Gürcüstan üzərində nəzarət bütün C.Qafqaz və Orta Asiya üçün ticarət modellərinin və infrastruktur dəhlizlərinin axınıni müəyyən edir. Eyni zamanda, C.Qafqaz Rusiyanın, Türkiyənin və İranın fiziki olaraq qovuşduğu bir bölgədir. Bundan əlavə, ABŞ və Avropadan, o cümlədən Əfqanıstanı da əhatə edən Orta Şərq və Asiyadakı istiqamətlərə doğru vacib bir hava dəhlizi funksiyasını da yerinə yetirir [4, s.423].

Cənubi Qafqaz regionunun geostrateji və geosiyasi baxımdan dəyişkən vəziyyətini nəzərə alınaraq, hər zaman regional maraq mərkəzlərindən biri kimi qəbul edilmişdir. Sovet İttifaqının dağılmasından əvvəl bu bölgənin geosiyasi və geo-iqtisadi əhəmiyyəti əsasən Sovet İttifaqının İran və Qara dəniz vasitəsilə xarici dünya ilə əlaqələrini təmin edən əsas keçid və strateji rol oynaması idi. Bu bölgə qloballaşan kapitalizmə qarşı kommunist aləmi üçün bir müdafiə divarı kimi idi. Lakin Sovet İttifaqı dağıldıqdan sonra Xəzərin hüquqi statusu da daxil olmaqla, regionun və ətrafının geosiyasi reallıqları nəzərə alınaraq, C.Qafqazın Xəzər sahili və Mərkəzi Asiya enerji ehtiyatlarının beynəlxalq bazarlara ixracında rolu çoxaldı. Bundan əlavə, Cənubi Qafqaz şimal-cənub və qərb-şərq arasında əlaqə yaradan bir dəhlizdə yerləşir və İslam və Xristianlığın iki böyük sivilizasiyasının sərhəd qapısı, həmçinin Böyük Güclərin Mərkəzi Asiya bölgəsinə giriş qapısı kimi qəbul edilir. Eyni zamanda, o Türk dünyasına çıxış (Türkiyə və Mərkəzi Asiya Türk dövlətləri-nəzərdə tutulur) və Türkiyəni Naxçıvan üzərindən Azərbaycan və Mərkəzi Asiyaya, oradan isə Sibirə qədər uzanan türk darvazasıdır. Həmçinin, bu bölgədə mühüm yeraltı resurslar, regional və regiondan kənar güclərin diqqətini cəlb edən digər geosiyasi və geo-iqtisadi üstünlüklər də mövcuddur. Cənubi Qafqazdakı münaqişələrə Rusiya, Türkiyə və İranın mövqeyi də olduqca maraqlıdır. Cənubi Qafqazdakı regional maraqlar, etnik və dil müxtəlifliyi, bölgənin mürəkkəb siyasi coğrafiyası və ətraf ərazilərlə mədəni yaxınlığı, eləcə də bölgədəki geosiyasi münaqişələr, hökumətlərarası siyasi və iqtisadi münasibətlərdə, həmçinin regional və regiondan kənar aktorlarla sıx qarşılıqlı əlaqədə olan güclü təsir mexanizmləri və davranış modelləri bu bölgədə xüsusi bir geosiyasi modelin formalaşmasına səbəb olmuşdur. Bölgə mövcud siyasi-sistematik görünüşünə görə barıt çəlləyini xatırladır. Regionda mövcud olan dövlətlərin bir-biri ilə yaşadıkları tarixi, etnik, dini, ərazi əsaslı-irredentist, siyasi və sosial-mədəni konfliktlər, beynəlxalq sistemin quruluşunu qorumağı və ya dəyişdirməyi hədəfləyən qlobal və regional aktorların Cənubi Qafqaz regionna sahib olmaq, orada ağalığ etmək yolunda yürütdükləri mübarizəni artırır və regionda qarışıqlığın yaranacağı ilə nəticələnir. Bu baxımdan, Cənubi Qafqazdakı münaqişələrə Rusiya, Türkiyə və İranın yanaşmasını araşdırmaq lazımdır. Bunun üçün iki əsas suala cavab verilməsi olduqca vacibdir: Regiondakı münaqişələrin səbəbi nədir? Münaqişələrdə Rusiya, Türkiyə və İranın hansı maraqları var?

Məlum olduğu kimi, sosializim, Sovet İttidağının çökməsindən sonra başlayan dövr C.Qafqaz üçün yalnızca müstəqilliklərin elan edildiyi deyil, eyni zamanda dövlətlərarası münaqişələrin baş verdiyi və separatçı terror təşkilatlarının gücləndiyi mərhələdir. Ermənistanın Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ bölgəsinə dair əsassız iddiaları və müstəqilliyin elanından sonra Azərbaycanın torpaqlarının iyimi faizini işğal etməsi, Gürcüstanda abxaz və osetinlərin separatçı fəaliyyəti, həmçinin Samtsxe-Cavaxeti bölgəsində ermənilərin Ermənistan dövlətinin dəstəyi ilə separatçılıq hərəkatı Cənubi Qafqazdakı situasiyanı göstərir. Təbii ki, proseslərin bu məcrada inkişafında Rusiya amilini danmaq olmaz. Rusiyanın Cənubi Qafqazdakı siyasətinin hədəflərini və həyata keçirdiyi strategiyayı nəzərdən keçirək. Məlum olduğu kimi, SSRİ-nin son dövrlərində sovet lideri Mixail Qorbaçov uğursuzluğa düşər oldu. O, “yenidənqurma”, “aşkarlıq” və “demokratikləşmə” siyasətindən diqqəti yayındırmaq və müttəfiq respublikalara təzyiq göstərmək üçün bəhanələr yaradaraq regionlarda milli məsələlərin tam şəkildə həll olunmadığını gündəmə gətirdi. SSRİ-nin güc mərkəzi hərbi, polis və təhlükəsizlik qüvvələrinə, ideoloji baxımdan isə ölkəyə hakim olan Kommunist Partiyasına və milli münasibətlər sahəsində xalqların dostluğu və beynəlmiləçilik siyasətinə arxalanırdı. Lakin milli münasibətlər ölkənin varlığında ən zəif halqa idi. Milli münasibətlərin pozulması SSRİ-nin əsas dayaqlarının sarsılmasına gətirib çıxardı [5, s.97].

Prosesləri kənardan izləyən xarici dövlətlər Cənubi Qafqaz regionuna maraq göstərməyə başladı. Xarici dövlətlərin region üzərində təsirini artırmaq üçün iki əsas yol var idi:

1. Maliyyə resursları və investisiyalar vasitəsilə region ölkələrinə təsir etmək;
2. Konfliktləri qızışdırmaq, “parçalamaq və hökmranlıq etmək” siyasətini realizə etmək.

Rusiya, maliyyə resurslarının məhdud olması səbəbilə münaqişələrdən istifadə edərək regiondakı təsirini artırmağa çalışırdı. Moskva hökuməti Cənubi Qafqaz dövlətlərinin inkişafının qarşısını almağa çalışmaqla yanaşı, dünyaya bu regionun Rusiyasız daim münaqişə ocağına çevriləcəyi mesajını verirdi. Rusiyanın iqtisadi və maliyyə gücü digər ölkələrlə müqayisədə zəif olduğundan, münaqişələri alovlandırmaq onun üçün daha əlverişli idi. Cənubi Qafqaz regionunu “üzünün mənafe zonası” hesab edən Moskva, bu siyasətdə iki əsas məqsəd müəyyənləşdirdi: Birincisi, qeyri-sabitliyin hökm sürdüyü Cənubi Qafqaz regionunda xarici ölkələr tərəfindən investisiyaların qarşısını almaq. Məlumdur ki, münaqişələrin mövcud olduğu bölgələr investisiyalar üçün əlverişsiz hesab olunduğundan, xarici şirkətlər bu regionlardan uzaq durmağa çalışırlar. İkincisi, Cənubi Qafqaz dövlətlərinin inkişafının qarşısını alaraq onları Rusiyadan asılı vəziyyətdə saxlamaq, dünyaya Rusiyanın nəzarət etmədiyi yerlərdə xaos və anarxiyanın yarandığını nümayiş etdirmək və əgər bu vəziyyətin davam etməsi istənilmirsə, regionun yenidən Rusiyanın nəzarəti altında olması görəkdiyini qəbul etdirmək idi. Bundan başqa, Rusiya Cənubi Qafqazda davam edən münaqişələrdə öz hərbi-sənaye kompleksinin maraqlarını da qoruyurdu. O, həm münaqişədə iştirak edən tərəflərə silah satır, həm də regionda öz hərbi qüvvələrini saxlayırdı.

Rusiyaya görə, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin Azərbaycanın lehinə həll olunması isə Azərbaycanı daha da gücləndirirdi. Bu da öz növbəsində təkcə Şimali Qafqazda deyil, hətta İdil çayı boyunca yaşayan türklərə və müsəlmanlara təsir göstərəcəyindən Rusiyadakı separatçılığı qızışdırırdı. Rusiya Gürcüstandakı münaqişələrdə də əsas aktor kimi ön plana çıxır. Xüsusilə 1990-cı illərdə Abxaziya və Cənubi Osetiyanın Gürcüstandan ayrılması proseslərində Rusiyanın bilavasitə və dolayı dəstəyi mühüm rol oynadı. 2008-ci ildə baş vermiş Rusiya-Gürcüstan müharibəsindən sonra Rusiya, Cənubi Osetiya və Abxaziyanın müstəqilliyini tanıyaraq bu bölgələrdə hərbi bazalar qurdu. Rusiya, Gürcüstanın NATO və Qərblə yaxınlaşmasını öz təhlükəsizliyinə təhdid kimi görürdü [6, s.323]. Buna görə də,

Cənubi Qafqazda təsirini qorumaq məqsədilə Abxaziya və Cənubi Osetiyadakı separatçı hərəkatlara dəstək verdi. Bununla da, Rusiya regiondakı münaqişələrin dondurulmasını, həllsizliyin davam etməsini və tərəflərin yenidən Moskvadan asılı vəziyyətə düşməsini planlaşdırırdı. İrana gəlincə isə, Cənubi Qafqazdakı münaqişələrə dair siyasətinə bir neçə mərhələdən baxmaq lazımdır. SSRİ-nin dağılması İranda rəsmi şəkildə bəyan edilməsə də, əslində, məmnuniyyətlə qarşılandı. Bunun aşağıdakı səbəbləri var idi:

Əvvəla, İran əsrlər boyunca qonşusu Rusiya imperiyasının və SSRİ-nin siyasətindən ciddi şəkildə zərər çəkmişdi. Bu səbəbdən, güclü SSRİ-dənsə onun yerində daha zəif və kiçik dövlətlərin qonşuluğunda olması İranın maraqlarına daha uyğun idi. Lakin əsas problem yaxınlığında müstəqil Azərbaycan Respublikasının mövcud olması idi. İrandakı bəzi dairələr güclü Azərbaycan Respublikasının rəsmi Tehranın maraqlarına zidd olduğunu düşündülər. İran Azərbaycanın müstəqilliyini dəstəkləməsinə baxmayaraq, onun zəif qalmasını və müsəlman dünyasında nüfuzunun aşağı səviyyədə olmasını istəyirdi. Ətrafında münaqişələrin baş verməsini istəməyən İran, Ermənistanın hərbi hücumu nəticəsində yaranan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin Azərbaycanın lehinə tam və ədalətli həllini arzulamırdı. Bunun səbəbi, güclü və ərazi bütövlüyünü təmin etmiş Azərbaycanın Cənubi Azərbaycanı təsiri altına alma potensialına malik ola bilməsi ilə bağlı narahatlıq idi. Bununla yanaşı, İran beynəlxalq platformalarda Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəklədiyini və münaqişənin sülh yolu ilə həllini müdafiə edirdi.

İran, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin Ermənistanın tam qələbəsi ilə nəticələnməsinin yaxşı nəticə verməyəcəyini də başa düşürdü. Belə olduqda, Ermənistan ABŞ və Qərbin təsiri altına düşərdi və İrana qarşı hər an açıq şəkildə mövqe tuta bilərdi. Bu, əslində, əsassız deyildi. Ermənistandakı ABŞ səfirliyinin işçi heyətinin çoxluğu İranda ciddi narahatlıq və şübhələr yaradırdı. Bəzi mənbələrə görə Ermənistandakı ABŞ diplomatlarının sayı 2000 - 2500 nəfərə çatır. Özü də əhalisinin sayı 3 milyondan da az olan bir ölkədə. Belə şeylər təsadüfən olmur, çünki diplomatik korpus saxlamaq maliyyə cəhətdən olduqca ağırdır [7].

Bu mövqe İranın həm regional sabitliyə töhfə vermək istədiyini, həm də Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə münasibətdə prinsipial yanaşma sərgilədiyini göstərdi. Bununla belə, İranın bu siyasəti bir tərəfdən öz sərhəd təhlükəsizliyini qorumağa, digər tərəfdən isə bölgədə ABŞ və İsrailin təsirini məhdudlaşdırmağa yönəlmişdi [8].

İran, Gürcüstandakı münaqişələrə birbaşa müdaxilə etməsə də, bölgədəki prosesləri yaxından izləyirdi. Cənubi Qafqazda mövcud olan qeyri-sabitliyin regiona mənfi nəticələr gətirəcəyinin də fərqləndirirdi və Gürcüstanla balanslaşdırılmış münasibət saxlamağa çalışırdı. Bununla yanaşı Qərbin Gürcüstanı təsirinin artmasından narahat olduğu üçün Rusiyanın bölgədəki mövcudluğuna birbaşa qarşı çıxmırdı.

Türkiyə Cənubi Qafqazdakı münaqişələrdə bölgənin sülh və sabitliyə qovuşmasını açıq şəkildə dəstəkləyən mövqe sərgilədi. Cənubi Qafqazdakı hər hansı qeyri-sabitlik, Türkiyənin milli maraqlarına uyğun deyildi. Dünyanın ən güclü 20 ölkəsindən biri olan Türkiyə, bölgədə ticarət və iqtisadi əməkdaşlığın genişləndirilməsini, Azərbaycan torpaqlarının işğalına son qoyulmasını və düşmənçilik siyasətinin dayandırılacağı təqdirdə Ermənistanla sərhədlərin açılmasının mümkün olacağını qeyd edirdi. Bununla belə, bu məsələlərin həlli birbaşa Ermənistanın gələcəkdə izləyəcəyi siyasətə bağlı idi. Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan, bölgədə sabitliyin və əməkdaşlığın təşviq edilməsi üçün ortaq platforma yaradılmasını təklif etdi. Ərdoğanın təklifi, Azərbaycan, Ermənistan, Gürcüstan, Rusiya, İran və Türkiyə daxil olmaqla 6 ölkəni əhatə edəcək əməkdaşlıq platformasının qurulmasına yönəlmişdi. Bu platformanın əsas məqsədi bölgədəki münaqişələrin həllinə, iqtisadi inkişafın dəstəklənməsinə və sülh şəraitində tərəfdaşlıq mühitinin yaradılmasına nail olmaq idi.

R.T.Ərdoğan bu barədə deyirdi: “Ənənəvi Türkiyə–Azərbaycan–Gürcüstan əməkdaşlığı var. Eyni zamanda Azərbaycan–Rusiya–İran əməkdaşlığı mövcuddur. Türkiyə–Rusiya–İran əməkdaşlığı da fəaliyyət göstərir. Bütün bu əməkdaşlıq platformalarını bir araya gətirib vahid bir platforma kimi təqdim edə bilərik. Əgər Ermənistan hakimiyyəti müharibədən düzgün nəticələr çıxarıb əsassız iddialarından əl çəkər və gələcəyə baxarsa, onlar da bu platformada yer ala bilərlər.” [9].

Cənubi Qafqaz ölkələrinin iqtisadi cəhətdən güclənməsi və beynəlxalq arenada daha fəal rol oynamaları üçün Türkiyə müxtəlif layihələri təşviq edir. Bununla yanaşı, enerji təhlükəsizliyi baxımından Cənubi Qafqazın strateji əhəmiyyətini vurğulayan Türkiyə, bölgədən keçən enerji xətləri vasitəsilə həm öz enerji tələbatını qarşılamaq, həm də enerji tranzit mərkəzinə çevrilmək məqsədini güdür. Cənubi Qafqazdakı həll olunmamış Cənubi Osetiya və Abxaziya münaqişələri isə həm bu regionun, həm də Avrasiyanın təhlükəsizliyi baxımından ciddi təhdid yaradır. Türkiyə, Cənubi Qafqaz ölkələrindəki bütün münaqişələrin sülh yolu ilə həllinin həmin ölkələrdə siyasi sabitliyə və iqtisadi rifaha töhfə verəcəyinə, həmçinin ikitərəfli və regional əməkdaşlıq üçün yeni perspektivlər açacağına inanır.

Bildiyimiz kimi, Cənubi Qafqaz regionu Türkiyənin təsir və maraq dairəsindədir. Türkiyə region ölkələrinin müstəqilliyinə, suverenliyinə, ərazi bütövlüyünə və daxili işlərinə hörmətlə yanaşaraq qarşılıqlı hörmət və yaxşı qonşuluq prinsiplərinə sadıq qalmaqla region ölkələri ilə yaxşı münasibətlər qurmağa və ortaq maraqları nəzərə alaraq əməkdaşlıq mühitini inkişaf etdirməyə çalışır. Bundan əlavə, Türkiyə, Cənubi Qafqazda Rusiya ilə arasında neytral zona yaratmaq, region ölkələri ilə münasibətləri yaxşılaşdırmaq və bununla da regiondan keçən enerji xətlərinin marşrutunda yer almaq, enerji terminalı rolunu oynamaq, enerji tələbatının bir hissəsini bu regiondan qarşılamaq və öz sənaye məhsullarını bu ölkələrə satmaq məqsədilə müxtəlif strategiyalar həyata keçirir.

Nəticə. Belə ki, Türkiyə, Cənubi Qafqazdakı geosiyasi, geoiqtisadi və hərbi-strateji maraqlarını təmin etmək üçün regionda Rusiya və İranla rəqabət aparır. Türkiyənin özünəməxsus enerji ehtiyatlarının olmaması və Rusiyadan fərqli olaraq Cənubi Qafqazdakı hərbi geostrateji təsir mexanizmlərinin zəif olması səbəbilə bəzən bu rəqabətdə geri mövqedə qalırdı. 2010-cu ildən sonra hərbi əməkdaşlıq çərçivəsində regionda Azərbaycan və Gürcüstanla qurduğu yaxşı münasibətlər və “yumşaq güc” vasitəsilə Türkiyə, Avrasiya regionunda geosiyasi, geoiqtisadi və hərbi-geostrateji mövqeyini gücləndirdi. 2020-ci il İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra isə Türkiyə, Azərbaycanın istəyi ilə Qarabağda atəşkəs razılaşmasına nəzarəti həyata keçirmək məqsədilə Rusiya Sülhməramlı Qüvvələri ilə birlikdə 2021-ci ilin yanvar ayından etibarən bölgədə fəaliyyətə başladı. Bu addım, Türkiyə üçün Cənubi Qafqaza dair strateji bir təşəbbüs hesab olunurdu.

Ədəbiyyat

1. Johan Galtung. Transcend and Transform, London, PlutoPress, 2004, 200 p.
2. Peter Wallensteen. Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System, London, Sage, 2002, 360 p.
3. Çatışma ve çatışmaya yaklaşım yöntemlerinin teorik çerçevesi. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/327161> (baxılma tarixi: 15.06.2024)
4. Raheb Mohammadi Ghanbarlou. Türkiye ve İranın Güney Kafkasyada kültürel rekabet üzerine nitel bir çalışma. SDE Akademi, cild 3, nömrə 3, 2023, s.422-445
5. Musa Qasımlı. Güney Kafkasya'daki Çatışmalara Rusya, Türkiye ve İran'ın Yaklaşımı / “Kafkasya’da Barış Arayışları” adlı uluslararası bilimsel sempozyumu materialları. Gori State Teaching University. Tbilisi, 2021, s. 94-100

6. Cornell, S.E. Small Nations and Great Powers: A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus, Routledge, 2001, 484 p.
7. ABŞ gedişi niyə dəyişdi? - Ermənistana “qəfil” artan marağın səbəbi.
https://telegraf.com/news/ermenistan/392096.html?utm_source (baxılma tarixi: 20.07.2024)
8. İlham Əliyev İranın xarici işlər nazirini qəbul edib.
<https://president.az/az/articles/view/50355> (baxılma tarixi: 22.07.2024)
9. Azərbaycan və Türkiyə prezidentləri mətbuata birgə bəyanatlarla çıxış ediblər.
<https://president.az/az/articles/view/48792> (baxılma tarixi: 29.07.2024)

ETHNIC AND POLITICAL CONFLICTS IN THE SOUTH CAUCASUS; THE POSITIONS OF REGIONAL POWERS AND TÜRKİYE

Huseyn Huseynli
Summary

Regional conflicts are one of the significant issues of the modern era, primarily arising from the direct or indirect clash of interests between two or more countries. Contradictions, whether objective or subjective in nature, play a crucial role in the emergence of these conflicts. To prevent or resolve any regional conflict peacefully, it is essential first to accurately identify the causes and historical roots of the conflict. For successful peace building, the consequences of the conflict must be thoroughly analyzed, and effective measures must be taken to address them. To achieve this, it is necessary to understand the essence of conflict accurately. In general, what is a conflict, and what are the reasons for its emergence and occurrence? Various theories and perspectives exist to answer these questions. This article examines different perspectives on regional conflicts and the positions of Russia, Iran, and Türkiye.

ETHNIC AND POLITICAL CONFLICTS IN THE SOUTH CAUCASUS: THE POSITIONS OF REGIONAL POWERS AND TÜRKİYE

Гусейн Гусейнли
Резюме

Региональные конфликты являются одной из значимых проблем современной эпохи, возникая главным образом из-за прямого или косвенного столкновения интересов двух или более государств. Противоречия, будь то объективного или субъективного характера, играют важную роль в возникновении таких конфликтов. Для предотвращения или мирного урегулирования любого регионального конфликта необходимо, в первую очередь, точно определить причины и исторические корни конфликта. Для успешного построения мира последствия конфликта должны быть тщательно проанализированы, а также приняты эффективные меры для их устранения. Для достижения этой цели крайне важно правильно понимать сущность конфликта. В общем, что такое конфликт и каковы причины его возникновения? Существуют различные теории и точки зрения для ответа на эти вопросы. В данной статье рассматриваются различные подходы к региональным конфликтам и позиции России, Ирана и Турции.

Rəyçi: dosent Məmmədova Samirə İsgəndər qızı
Daxil olma tarixi 03 iyul 2025-ci il